

Kontrollkäik

AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskusesse

(1) Õiguskantsler Indrek Tederi nõunikud viisid 07.04.2008 omal initsiatiivil läbi kontrollkäigu AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskusesse (edaspidi keskus).

Nakkuskeskus on Eestis suurim nakkushaigusi raviv haigla, kus on tagatud ööpäevaringne infektsionisti valve. Lisaks on nakkuskeskus Eestis peamiseks HIV-infitseeritute ja AIDSi haigete diagnostika ja ravi asutuseks.

Keskuses on 100 statsionaarset voodikohta, aastal 2007 raviti 2887 haiget. Haige keskmine viibimine keskuse statsionaaris on 10 päeva. Voodihõive on 47,8% haigete poolt ja koos ravil viibivate laste hooldajatega 59,15%. Haigetest 55% moodustavad lapsed. Peamisteks diagnoosideks on soolenakkused, HIV, AIDS, hepatiit ja hingamisteede infektsioonid.

Keskuses on 101 töötajat – 12 arsti, 45 meditsiiniõde, 23 hooldajat ja 21 muu elukutse esindajat. Töötajad on valdavalt naissoost ja keskmine vanus on 50 aastat (arstidel 46 aastat, õdedel 51 aastat, hooldajatel 49 aastat).

(2) Kontrollkäigul kontrollisid õiguskantsleri nõunikud, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikut alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokollis artiklis 3 sätestatud riigi ennetusametuse funktsiooni, kas keskus on ravi läbi viimisel tagatud isikute põhiõigused ja –vabadused.

(3.1) Õiguskantsleri nõunike ringkäik keskus ja vastuvõtt keskusel ravil viibivatele ning töötavatele isikutele

Kontrollkäigu kestel tegid õiguskantsleri nõunikud keskusel ringkäigu. Õiguskantsleri nõunike vastuvõtul keskusel ravil viibivad ning töötavad isikud ei käinud.

(3.2) Isikute teavitamine nende õigustest patsientidena

Keskuse poolt eelnevalt õiguskantslerile saadetud dokumentatsioonist nähtus, et ravile saabujale ja vajadusel ka tema hooldajale antakse tutvumiseks ja allkirjastamiseks haigla sisekorra eeskirjad. Keskuse päevarežiim on paigutatud palatite seintele.

Isikuid on vaja nende õigustest ja õiguste piiramisest ehk eneseteostuse piiridest teavitada viivitamatult, peale asutusse saabumist. Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee on näinud ette, et igale patsiendile ja tema perele tuleks raviasutusse saabumise järgselt väljastada tutvustav brošüür, milles on näidatud asutuse sisekord ja patsiendi õigused. Patsient, kes ei ole võimeline brošüüri sisu mõistma, peaks saama kohast abi.¹ Soovitavaks tuleks pidada sellise infomaterjali andmist isiku enda või laste puhul tema hooldaja kätte, mitte paigutamist näiteks avalikule stendile. See võimaldab isikul tutvuda vajaliku infoga talle sobival ajal ja rahulikult.

¹ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 8.üldaruanne (CPT/Inf (98) 12) p.53. Kättesaadav arvutivõrgus aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-08.htm>

Täiendavalt tuleb välja tuua asjaolu, et AS Lääne-Tallinna Keskhaigla juhatuse 07.02.2006 otsusega nr 25 kinnitatud avalduste käsitlemise korra lisaks 2 on „Heade soovide, murede ja ettepanekute registreerimise vorm“. Õiguskantslerile edastatud materjalidest ei nähtu, et nimetatud vorm oleks tehtud ravil viibivatele isikutele kättesaadavaks ka vene või muus levinud võõrkeeles. Ringkäigul keskusel tutvusid õiguskantsleri nõunikud osakondades välja pandud ettepanekute registreerimise vormide asukohtadega ning ei tuvastanud mitte ühtegi muukeelset vormi.

Kaebuste esitamise kontekstis tuleb esile tuua ka asjaolu, et nii AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuses ravil viibivate patsientide sisekorra eeskirjad kui ka AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuses ravil viibiva lapse hooldaja sisekorra eeskirjad keelavad ravil viibival isikul või tema hooldajal lahkuda osakonnast ja haiglast ning samuti väljuda põhjuseta palatist. Seega võib ravil viibivatel isikutel tegelikkuses osutada keerukaks teostada oma haiglasisest kaebeõigust juhul, kui nii kaebuste vormid kui ka vormi edastamiseks ette nähtud postkast asuvad vaid keskuse ühisruumides.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuse juhatajal töötada välja ja anda ravile saabunud isikule või tema hooldajale isikule arusaadavas keeles kirjalik infomaterjal, mis kirjeldab asutuse sisekorda, isiku õigusi ja kohustusi ning näitab ära võimalikud kaebemehhanismid (asutusesised menetlused, kohus, Tervishoiuamet, õiguskantsler jne) ja nende kasutamise võimalused. Soovitavaks tuleb pidada haiglasisese kaebuste ja ettepanekute esitamise vormi liitmist patsiendi infobrošüüri, mis võimaldaks ravil viibival isikul või tema hooldajal kasutada kaebemehhanisme hoolimata keskuses rakendatavatest liikumispiirangutest.

(3.3) Omandiõiguse piirangud keskusel

Keskuse poolt eelnevalt õiguskantslerile saadetud AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuses ravil viibivate patsientide sisekorra eeskirjadest nähtub, et isikul on lubatud keskusel ravile saabudes kaasa võtta vaid järgnevad esemed: hügieenivahendid, toajalatsid, kirjutusvahendid, väike raadio või televiisor, käekell.

PS § 32 lõike 1 kohaselt on igapäevase omandi puutumatu ja võrdselt kaitstud. Sama paragrahvi lõike 2 annab igapäevasele õiguse enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada, kusjuures kitsendused võib sätestada seadus. See tähendab, et neid kitsendusi ei tohi üldjuhul kehtestada seadusest alamalseisva aktiga – näiteks kohaliku omavalitsuse või Vabariigi Valitsuse määrusega.² Ka Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni esimese protokolli artikli 1 kohaselt on igal füüsilisel või juriidilisel isikul õigus oma omandit segamatult kasutada. Nimetatud õigust võib piirata vaid üldistes huvides ning seaduses ette nähtud tingimustel.

Käesoleval ajal puudub seaduslik alus omandiõiguse piiramiseks tervishoiuteenuse osutajate juures. Seega saab keskuse poolt kehtestatud nimekirja käsitleda soovituslikuna ning puudub

² Roosma P. Kommentaarid §-le 32. – Justiitsministeerium. Eesti Vabariigi põhiseadus, Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2002, § 32 komm 5.2.

alus isikutelt nimekirjas mittesisalduva omandi tahtevastaseks üle võtmiseks raviasutusse saabumisel. Kumatigi võib nii nakkushaiguste leviku tõkestamise kui ka keskuse sisekorra ja tõhusa raviprotsessi tagamise tõttu esineda vajadus nimekirja kehtestamiseks esemetest, mille kaasa võtmine keskusesse ei ole soovitatav.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuse juhatajal töötada välja nimekiri esemetest, mille kaasa võtmine keskusesse ei ole soovitatav. Kumatigi tuleb juhtida tähelepanu asjaolule, et iga eseme eelosundatud piiravasse nimekirja kandmine peab olema mõistlikult põhjendatud.

(3.4) Liikumisvabaduse piirangud keskus

Keskuse poolt eelnevalt õiguskantslerile saadetud AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuses ravil viibiva lapse hooldaja sisekorra eeskirjadest nähtub, et ravil viibiva lapse hooldaja on kohustatud viibima vaid talle ette nähtud palatis ning võib palatist väljuda vaid arsti poolt määratud protseduuridele ja uuringutele või tualettruumi. Lisaks on sisekorraeeskirjade kohaselt lapse hooldajal keelatud lahkuda osakonnast ja haiglast ning samuti väljuda põhjuseta palatist, jalutada ja vestelda teistes palatites, üldkoridorides ja kõrvalruumides.

Ka AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuses ravil viibivate patsientide sisekorra eeskirjade kohaselt on ravil viibivatel isikutel keelatud osakonnast ja haiglast omavoliliselt lahkuda. Lähtuvalt võlaõigusseaduse § 766 lõikest 3 võib patsiendi läbi vaadata ja talle tervishoiuteenust osutada üksnes tema nõusolekul. Sama seaduse § 722 lõike 2 kohaselt võib patsient tervishoiuteenuse osutamise lepingu igal ajal põhjust avaldamata üles öelda. Seega ei ole õiguspärane piirata isiku lahkumist tervishoiuteenuse osutaja juurest juhul, kui tema eesmärgiks on tervishoiuteenuse osutamise lepingu üles ütlemine ja edasisest ravist keeldumine.

Kontrollkäigu raames läbi viidud vestlusest selgus, et liikumisvabaduse piirangute rakendamise eesmärgiks on nakkushaiguste täiendava leviku tõkestamine nii keskus (keeld lahkuda palatist ja osakonnast) kui ka ühiskonnas (keeld lahkuda haiglast).

Tulenevalt PS §-st 20 on igaühel õigus vabadusele ja isikupuutumatusel. PS §-i 34 kohaselt on igaühel, kes viibib seaduslikult Eestis õigus vabalt liikuda. Sellist õigust võib piirata vaid teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitseks, riigikaitse huvides, loodusõnnetuse ja katastroofi korral, nakkushaiguse leviku tõkestamiseks, looduskeskkonna kaitseks, alaealise või vaimuhaige järelevalvetuse ärahoidmiseks ja kriminaalasja menetluse tagamiseks.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuse juhatajal liikumisvabaduse piirangute kohaldamise vajaduse esinemisel täiendada vastavaid keskus kehtivaid akte viitega põhiseaduse normile, mis võimaldab osundatud põhiõigust piirata nakkushaiguse leviku tõkestamiseks.

(3.5) Visiiditasu maksmisest vabastatud isikute ring

Keskuse poolt eelnevalt õiguskantslerile saadetud AS Lääne-Tallinna Keskhaigla juhatuse 11.07.2003 otsusega nr 27 on kehtestatud haiglas visiiditasud. Otsuse lisa 1 loetleb visiiditasust vabastatud isikud, kelleks on rasedad raseduse jälgimise ajal rasedakaardi esitamisel, alla 19-aastased isikud, eluohtlikus seisundis vältimatut abi vajavad isikud,

tasuliste tervishoiuteenuste hinnakirja alusel vastuvõtule pöörduvad, sama asutuse teise eriala eriarsti saatekirjaga patsiendid saatekirja esitamisel, eratervisekindlustust omavad isikud ning korduvvisiidile eriarsti kutsega tulnud isikud kutse esitamisel.

Ravikindlustuse seaduse § 70 lg 5 punkti 3 kohaselt ei või visiiditasu nõuda lisaks eelnevale ka juhul, kui vältimatu ambulatoorse eriarstiabi osutamisele järgneb vahetult statsionaarse tervishoiuteenuse osutamine. Kuigi osundatud isikutel on seadusest tulenev õigus visiiditasu maksmisest keelduda, võib neile AS Lääne-Tallinna Keskhaigla juhatuse 11.07.2003 otsuse nr 27 lisaga 1 tutvumisel jääda eksitav mulje visiiditasu maksmise vajalikkusest.

Tulenevalt eeltoodust teeb õiguskantsler AS Lääne-Tallinna Keskhaigla juhatusele ettepaneku viia AS Lääne-Tallinna Keskhaigla juhatuse 11.07.2003 otsuse nr 27 lisa 1 vastavusse ravikindlustuse seaduse § 70 lg 5 punktis 3 tooduga.

(3.6) Ööpäevaringse vältimatu arstiabi osutamise eest tasumine

Kontrollkäigu raames AS Lääne-Tallinna Keskhaigla juhtkonnaga läbi viidud vestlusest selgus, et nakkuskeskuses, kui suurimas Eestis sellelaadset tervishoiuteenust pakkuv asutuses, on tagatud ööpäevaringne infektsionisti valmisolek. Kummatigi on selline kogu vabariigi huve arvestav teenus kaetud AS Lääne-Tallinna Keskhaigla omavahenditest.

Nähtuvalt Vabariigi Valitsuse 02.04.2003 määruse nr 105 „Haiglavõrgu arengukava“ § 2 lg 2 punktist 2 on AS Lääne-Tallinna Keskhaigla näol tegemist keskhaigla tüüpi tervishoiuteenuse osutajaga. Sotsiaalministri 19.08.2004 määruse nr 103 „Haigla liikide nõuded“ § 13 lg 1 punkti 11 kohaselt peab keskhaiglas osutama ambulatoorseid ja statsionaarseid tervishoiuteenuseid muuhulgas ka infektsioonhaiguste erialal. AS Lääne-Tallinna Keskhaigla osutab infektsioonhaiguste erialal tervishoiuteenuseid kokku 100-l voodikohal teenindades üle-Eestiliselt kõigi nakkuslike diagnoosidega patsiente. Seega on tegemist väga spetsialiseeritud tervishoiuteenuste osutamise kompetentsikeskusega, mis on isikute teenindamiseks valmis ööpäevaringselt.

Sotsiaalministri 19.01.2007 määrusega nr 9 on kinnitatud „Kindlustatud isikult tasu maksmise kohustuse Eesti Haigekassa poolt ülevõtmise kord ja tervishoiuteenuse osutajatele makstava tasu arvutamise meetodika“. Määruse § 21 kehtestab ööpäevaringse vältimatu arstiabi eest tasumise korra. Nähtuvalt sätte lõikest 5 tasub haigekassa keskhaiglatele ööpäevaringse vältimatu arstiabi andmise toetust ühe eriala kohta kvartalis üldkirurgia, sünnitusabi ja günekoloogia, sisehaiguste, pediatría ja erakorralise meditsiini eest. Nimekirjas ei sisaldu aga ööpäevaringse valmisoleku tasu maksmist infektsioonhaiguste eriala eest.

Tulenevalt eeltoodust soovib õiguskantsler sotsiaalministril kaaluda AS-ile Lääne-Tallinna Keskhaigla ööpäevaringse valmisoleku tasu maksmist ka infektsioonhaiguste erialal. Küsimuse lahendamisel tuleks tähelepanu pöörata AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuse poolt osutatavate tervishoiuteenuste üle-Eestilisele ulatusele ning laialdasele pädevusele erinevate nakkushaiguste diagnostikas ja ravis.

(3.7) Patsientide toitlustamise kulude katmine

Kontrollkäigu raames AS Lääne-Tallinna Keskhaigla juhtkonnaga läbi viidud vestlusest selgus, et Eesti Haigekassa poolt tervishoiuteenuse osutajale tasutav hüvitis ravil viibivate isikute toitlustamise eest ei kata tegelikke toitlustamise kulusid.

Sotsiaalministri 19.01.2007 määruse nr 9 „Kindlustatud isikult tasu maksmise kohustuse Eesti Haigekassa poolt ülevõtmise kord ja tervishoiuteenuse osutajatele makstava tasu arvutamise meetodika“ § 33 kohaselt arvestatakse tervishoiuteenuse standardkuludesse tugiteenuste kuluna muuhulgas ka kulu patsientide toitlustamise eest. Vastavalt osundatud määruse lisale 10 on alates 01.01.2008 toitlustamise ühe päeva maksumus 65 krooni. AS Lääne-Tallinna Keskhaigla väitel on vähemalt Tallinnas tegelik patsientide toitlustamise kulu 85 krooni päevas. Seega peavad tervishoiuteenuse osutajad katma osa patsientide toitlustamise kuludest omavahenditest.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler sotsiaalministril üle vaadata sotsiaalministri 19.01.2007 määruse nr 9 „Kindlustatud isikult tasu maksmise kohustuse Eesti Haigekassa poolt ülevõtmise kord ja tervishoiuteenuse osutajatele makstava tasu arvutamise meetodika“ lisas 10 toodud patsientide toitlustamise kulu piirhind ning viia tervishoiuteenuse osutajale makstav tasu tegelikkusega vastavusse.

(4) Kokkuvõte

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks soovitusel sotsiaalministrile ja AS Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuse juhatajale ning ettepaneku AS Lääne-Tallinna Keskhaigla juhatusele. Soovituste täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes soovitude ja ettepaneku tegemisest.